

Elatus

Miten elatusapu määräytyy

Elatuslain mukaan lapsella on oikeus riittävään elatukseen. Riittävä elatus pitää sisällään lapsen kehitystason mukaisten aineellisten ja henkisten tarpeiden tyydyttämisen, lapsen tarvitseman hoidon ja koulutuksen sekä tästä aiheutuvat kustannukset. Elatuslain mukaan vanhemmat ovat vastuussa lapsensa elatuksesta kykynsä mukaan. Elatusavun suuruuteen vaikuttavat useat eri seikat, joita on lähtökohtaisesti arvioitava aina yksilöllisesti ja tapauskohtaisesti. Oikeusministeriö on laatinut elatusavun määrittämiseen ohjeen, joka on tarkoitettu vanhempien avuksi heidän neuvotellessaan lapsensa elatusavun määrästä.

Täytyykö elatussopimus laatia ja vahvistaa sosiaalitoimistossa?

Lapselle voidaan vahvistaa suoritettavaksi elatusapua, jos vanhempi ei muulla tavoin huolehdi lapsen elatuksesta tai jos lapsi ei pysyvästi asu vanhempansa luona. Vanhemmilla on lähtökohtaisesti sopimusvapaus ja he voivat sopia elatusavun keskenään joko suullisesti tai kirjallisesti. Vanhempien sopimus, jossa luovutaan lapsen oikeudesta saada elatusapua vastaisuudessa, on kuitenkin sellaisenaan mitätön. Jotta sopimus olisi täytäntöönpanokelpoinen, tulee se laatia kirjallisesti lapsen asuinkunnan lastenvalvojalla, joka vahvistaa sopimuksen, jos se ei ole lapsen edun vastainen. Vahvistettu sopimus vastaa lainvoimaltaan tuomioistuimen antamaa ratkaisua.

Elatusapu vuoroviikoin asumisessa

Vuoroasuminen tarkoittaa sitä, että lapsi asuu käytännössä puolet tai lähes puolet ajastaan vuorotellen vanhempiensa luona. Lain mukaan lapsi voi kuitenkin olla virallisesti kirjoilla vain yhdessä paikassa. Elatuslain mukaan elatusapu voidaan vahvistaa maksettavaksi, jos vanhempi ei muulla tavoin huolehdi lapsen elatuksesta tai jos lapsi ei pysyvästi asu vanhempansa luona.

Vanhemman vastuu lapsen elättämisestä ei koskaan määräydy suoraan sen ajan perusteella, jonka lapsi vanhemman luona viettää. Myös vuoroasumistilanteessa elatusavun määräytymisen pohjana on aina lapsen tarve, joka jaetaan vanhempien kesken heidän elatuskykijensä mukaisessa suhteessa. Elatusapu voidaan siis vahvistaa maksettavaksi vuoroasumisesta ja runsaasta luonapidosta huolimatta esimerkiksi silloin, kun lähivanhemman elatuskyky on heikko.

Vanhempi ei siis vapaudu suorittamasta elatusapua pelkästään sillä perusteella, että lapsi asuu yhtä paljon kummankin vanhemman luona. Vanhempien tulee lapsen perusylläpidon lisäksi sopia myös muiden lapsen elatuksesta aiheutuvien kustannusten (esim. päivähoito-, harrastus- ja vaatekustannukset) jaosta. Tarvittaessa myös tämä voidaan tehdä myös elatusavun muodossa.

Täysi-ikäisen lapsen oikeus elatusapuun

Lapsen oikeus saada elatusta vanhemmiltaan päättyy, kun hän täyttää 18 vuotta. Elatuslain mukaan vanhemmat vastaavat lapsen koulutuksesta aiheutuneista kustannuksista myös sen jälkeen, kun lapsi on täyttänyt 18 vuotta, mikäli se harkitaan kohtuulliseksi. Koulutusavustusta koskevaa ratkaisua tehtäessä tulee harkita, onko koulutusavustuksen maksaminen kohtuullista, jolloin merkitystä on annettava myös lapsen ja hänen vanhempiensa taloudellisille oloille ja vanhempien kyvylle vastata lapsen koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista. Koulutusavustuksen määrä ja sen suorittamistapa vahvistetaan sopimuksella tai tuomiolla.

Jos koulutusavustus vahvistetaan ennen kuin lapsi täyttää 18 vuotta, lapsen edustajana toimii lapsen lähivanhempi. Sen sijaan täysi-ikäinen lapsi vaatii koulutusavustusta itse ja tarvittaessa hän voi kohdistaa vaateensa kumpaankin vanhempaansa. Koulutusavustus maksetaan 18 vuotta täyttäneen lapsen omalle tilille.

Voiko elatusavun suuruutta muuttaa taloudellisen tilanteen muuttuessa?

Aiemmin vahvistettua elatusapua on mahdollista muuttaa joko vanhempien välisellä sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä. Vahvistetun elatusavun määrää voidaan muuttaa, jos olosuhteet elatusavun vahvistamisen jälkeen ovat muuttuneet olennaisesti ja elatusavun muuttamista on sekä lapsen että elatusapua suorittavan vanhemman olot huomioon ottaen pidettävä kohtuullisena. Muutos voi olla myös määräaikainen, jolloin aiemmin vahvistettua elatusapua alennetaan vain määräajaksi.

Mikäli myös toinen vanhempi suostuu elatusavun muuttamiseen, voivat vanhemmat varata ajan lastenvalvojalta elatusavun tarkistamista varten. Elatusapua voidaan alentaa, jos elatusvelvollisen todetaan olevan hyväksyttävästä syystä kykenemätön osallistumaan lapsensa elatukseen vain vähäisissä määrin tai ei lainkaan.

Elatusavun indeksikorotukset

Indeksikorotuksen tarkoituksena on säilyttää vahvistetun elatusavun reaaliarvo rahan arvon muuttuessa. Velvollisuus indeksikorotuksen maksamiseen perustuu suoraan lakiin. Elatusapuja tarkistetaan kalenterivuositain vuoden alusta elinkustannusindeksin (1951:10=100) nousua vastaavasti.

Indeksikorotuksen maksuvelvollisuus seuraa suoraan laista, eikä vanhemmille näin ollen ilmoiteta erikseen viran puolesta tulevista korotuksista. Jos vanhemmat hoitavat elatusavun maksamisen keskenään, tulee heidän itse huolehtia myös indeksikorotuksista. Pyynnöstä vanhemmat voivat saada alkuperäiseen sopimukseensa merkinnän korottamisajankohdasta sekä korotetusta elatusavun määrästä. Jos elatusapu maksetaan elatustukena tai on ulosottooperinnässä, huolehtii Kela ja ulosottoviranomainen viran puolesta indeksikorotuksista.

Elatusapujen ja myös indeksikorotusten vanhenemisaika on viisi vuotta. Mikäli elatusvelvollinen ei ole maksanut indeksikorotuksia tarkoittaa tämä sitä, että hän ei ole maksanut elatusavun erääntyntä määrää kokonaan. Indeksikorotukset voidaan periä erikseen, tarvittaessa ulosoton kautta.

Elatusvelvollinen ei ole hoitanut elatusvelvollisuuttaan

Jos vanhempien välillä on voimassa oleva lastenvalvojan vahvistama sopimus tai tuomioistuimen päätös elatusavusta, on maksamaton elatusapu sellaisenaan ulosottokelpoista velkaa. Lapsen lähivanhempi voi käynnistää ulosottooperinnän toimittamalla kirjallisen ulosottohakemuksen sekä alkuperäisen elatussopimuksen tai oikeuden päätöksen ulosottomiehelle.

Lapsen lähivanhempi voi hakea myös elatustukea Kelasta, jos elatusvelvollinen ei ole maksanut vahvistettua elatusapua. Maksamatta olevien elatusapujen sekä niille laskettujen viivästyskorkojen perintä siirtyy tällöin Kansaneläkelaitokselle.

